

Fra Brøndbyvester og Brøndbyøster Sogne.

Af fhv. Sognepræst *Henning Jensen.*

Der findes i Landsarkivet en interessant lille Bog, nemlig en »Gudstjenestebog« fra 1737—44. Den indeholder alt, hvad Præsten hver Søndag bekendtgjorde for Menigheden fra Prædikestolen; og da disse Bekendtgørelser var langt mere omfangsrige end de nuværende, faar vi i dem Kendskab til en Mængde Ting og Begivenheder ikke alene i Brøndbyerne, men i en langt videre Omkreds, som ikke er uden Betydning for Tilstanden i Landet for henved et Par Hundrede Aar siden.

Det var en fast Regel, at Præsten hver Søndag bekendtgjorde fra Prædikestolen, hvad Tid Solen stod op næste Onsdag, og hvad Tid den gik ned. Ligeledes bekendtgjorde han alle Maaneskifterne, — naar Nyet blev tændt, første Kvarter, andet Kvarter, Fuldmaane osv. Det indskærpes jævnligt Forældre »samt Mad-Fædre og Mad-Mødre«, at de »ei ville forhindre deres Børn og Tyende, at de jo efterdags, naar der er sidst Tjeneste, flittig lader sig indfinde i Kirken til Læsning og Regnskab at gøre for det, de have hørt og lært af Prædikenen, og siden at blive til Cathedismi Undervisning«. Det meddeles Ungdommen, at hvis de ikke møder i Kirken til Prædiken og Cathecisation, saa vilde de »ingenlunde blive tegnede og ei annammen til Skrifte eller Alterens Sacramente«. — Det er »Hans Kgl. Maj. allernaadigste Vilje og Befaling, at der skal have alvorligt Indseende og Opsigt med Ungdommens flittige Undervisning, og at der, foruden den sædvanlige Søndags-

Læsning skal ugentlig een Gang læses i hver By. Og er det berammet — undtagen i den travleste Sæde- og Høsttid —, at her i Brøndby-Vester skal læses om Tiisdag Middag i Kirken strax efter Klokken 12. Da herved ombedes og formodes, at Ungdommen fra saa gudeligt et Værk ei tilføies nogen Ophold eller Forhindring, helst det er deres Salighed angaaende«.

Naar nogen i Menigheden havde forset sig paa en eller anden Maade, maatte de staa aabenbart Skrifte i Kirken, og Præsten holdt da fra Prædikestolen en lille Tale, i hvilken han præsenterede den angrende Synder og opfordrede Menigheden til atter at optage det vildfarne Faar i sin Midte.

Søndag d. 7. Juli 1737 finder vi følgende:

»Her fremstiller sig i Dag en bodfærdig Synder, navnlig Niels Nielsen, hvilken har, udi en fortvivlet Stand som et vildfarende Faar længe i en forvirret Skik gaaet paa Syndens Vei, entholdet sig fra den aandelige Faaresti, Guds Hus, og skammeligt forsømt sin Sjæleføde med det saliggørende Guds Ord flittig og retsindig at høre, og det hellige og højærværdige Alterens Sacramente rettelig og andægtig at bruge. — Men som han nu, ved Guds Aands Oplysning, er kommen til samme sin Synds Kundskab og hjertelig angrer og fortryder den, saa fremkommer han her i Dag med et sønderknust Hjerte og en angergiven Aand, og i en fast Tro og Tillid til sin Frelzers, Jesu Christi, Fortjeneste, med Løfte om et alvorligt Forsæt til Forbedring og Omvendelse, at bede Gud om Naade og denne Guds Menighed om Forladelse for denne sin begangne Synd og grove Forseelse, hvormed han har givet Forargelse fra sig. — Ombedes derfor Menigheden at ville tilgive ham denne sin Feil, og ikke lade sig deraf forarge, men heller indfalde til Gud med inderlig Bøn og Paakaldelse, at han vil tage ham til Naade, og antage ham til sit Barn og delagtiggøre ham i sit Huses Gode, med Hjertens Ønske, at han efterdags maa bekræftes, styrkes og grundfæstes i det Gode, Guds hellige Navn til Ære og sig selv til Salighed, hvortil vi samtlige vil ønske ham Naade, Lykke og Velsignelse af Gud Fader i Sønnen Jesu Christo ved den naadige hellig Aand.«

Dette viser, hvilken uhyre Forskel der er paa den daværende Tid og Nutiden. Det betragtedes som en grov Synd ikke at gaa i Kirke og til Alters, en Synd, som man offentligt maatte bede Menigheden om Forladelse for.

Gamle Folk vil endnu erindre, at der i deres Ungdom hver Søndag af Degnen blev baaret en Tavle omkring, i

hvilken der samlede Bidrag i forskelligt Øjemed. Det synes nu at have været Skik i 1737, at Tavlen ogsaa blev baaren om, naar der var Bryllup. Men denne Skik synes at være gaaet af Brug i Brøndbyerne.

Søndag d. 28. Juli 1737 maatte nemlig den daværende Sognepræst *Jens Colding* minde om, at det var »Hs. Kgl. Majestæts Befaling, at hvor og naar der holdes Gæstebud paa Landet, skal Degnene, enhver i sit Sogn, eller en anden i hans Forfald, have Indseende med, at Bøssen omgaar saavel til Brudfolkene som til de indbudne Gjæster«. Hvad der indkom, skulde gives til Sognets Fattige, og enhver, der lagde noget i Bøssen, »kan vente sig Belønning i de Retfærdiges Opstandelse«.

Søndag d. 8. September 1737 var der atter en bodfærdig Synder i Kirken. Denne Gang var det en Kvinde, *Ellen Rasmusdatter*. Hun havde forset sig mod det 6. Bud, men vil nu »ved en sand og alvorlig Poenitentse bede Gud om Naade og Menigheden om Forladelse«.

Opfordringerne til Ungdommen om flittigt at møde i Kirken til Cathecisation synes desværre ikke at have frugtet. *Søndagen d. 24. November 1737* meddeler nemlig Pastor *Colding* fra Prædikestolen, at »endeel af Ungdommen findes forsømmelig og motvillig til at efterleve Hs. Kgl. Maj. allernaadigste Befaling«. Han maa derfor »én Gang for alle advare dem, at de flittig indfinder sig«. Hvis de ikke møder, »da maa Degnen efterdags ikke indtegne dem (til Altergang), og da maa de selv tilskrive sig den Skam, Skade og Ulempe som de, ved saadan sin motvillige Udelblivelse og Forsømmelse kan vorde tilføiet«.

1738.

Søndagen d. 15. Juni meddeler Præsten, »at der i Dag er en bodfærdig Synderinde, navnlig *Anne Margrethe Hansdatter*, som har syndet mod det 3die Bud og grovelig forset sig mod Gud i at foragte hans hellige Ord og i lang Tiid entholde sig fra det høiværdige Alterens Sacramente«. — Men da hun nu »med Hjertens Suk og væmodig Poenitentse« har indfundet sig for at afbede sin Forseelse, »saa ville Guds Børn andægtig og alvorlig bede Gud med hende og for hende, at han i Naade selv vil forarbeide en sand Omvendelse hos hende og med sin gode Aand saaledes regjere hende, at hun herefter ei mere falder i saadan grov Synd og Guds Fortørnelse«.

Det var ikke alene saadanne Sager, som kun angik Brøndbyerne, der meddeltes fra Prædikestolen; undertiden fik Præsten Opfordring til at meddele noget fra

fjerntliggende Sogne, som mulig kunde faa Interesse for hans Sognefolk. — Disse Meddelelser fra Prædikestolen bragte altsaa Sognefolkene adskillige Nyheder og erstattede saaledes i nogen Maade den fuldstændige Mangel af Aviser. Vi kan tænke os, at dette Forhold tildels har bidraget til at holde Folk til Kirke. Man kunde aldrig vide, om Præsten ikke netop den Søndag havde en eller anden interessant Nyhed at meddele.

Søndag d. 2. November meddeler Præsten, at »Velærværdige Hr. *Mathias Hermand Læssøe*, Sognepræst for Reersløv Menighed i Løve Herred«, havde henvendt sig til ham i Anledning af en Skandale, der var foregaaet i Reersløv Sogn. En ung Pige *Kirstine Olufsdatter Sundts* var nemlig den 14. Juli blevet trolovet med Ungkarl *Søren Jørgensen*, »som har Gaard i Sønderød i Reersløv Sogn«. — »Men da der var udlyst for dennem til Egteskab, er hun bortløben og ikke siden indfundet sig til Sammen-Vielse og Egteskabs Fuldbyrkelse«. — Derefter følger en Beskrivelse af den bortløbne Brud: »Hun er maadelig høi og har et trint og glat Ansigt«. — Sognefolkene anmodes om at give Præsten Underretning, hvis nogen skulde høre noget om hende; »for at dette vildfarende Faar kan komme paa den rette Vei igjen«.

Det er jo muligt, at der bag denne Bortløben skjuler sig en hel Roman. Det var i hine Tider sjældent Hjertet, der fik Lov at raade, naar de unge Piger skulde bortgiftes.

Men den Søndag havde Præsten endnu mere at meddele: »Der lyses ogsaa efter en Ægte-Mand, som haver boet paa St. Jørgens-Bjerg udenfor Callundborg indtil d. 13. Mai 1737, da han er undvigt fra sin Ægte-Hustru *Maren Pedersdatter* og 2de umyndige Sønner, og siden ikke har indfundet sig, endskjøndt de ved den ulykkelige Ildebrand, som overgik St. Jørgens-Bjerg d. 17. Juli 1737, er bleven husvilde og i yderste Armod geraaden«.

Og endelig efterlyses »en Reserve-Karl fra Callundborg Kalds underliggende Mensal-Gods ved Navn *Hans Hansen*, som Dagen efter St. Hans-Dag er undvigen af sin Tjeneste. Skulde nogen af disse 2de Bortløbne antræffes, maatte det tilkendegives Høiærværdige og Høilærde Hr. *Peder Hansen Paludan* paa hans Bekostning, som er Sognepræst i Callundborg«.

1739.

Søndag d. 14. Juni efterlyses følgende Personer:

1. *Dorthe Nilsdatter* Hun var løbet bort fra sin Trolovede *Jens Jensen* i Blæssinge. Hun var 20 Aar, »maadelig af Høide. tyk af Ansigtet og noget rødsladen i Kinderne med sorte Øienbryn«.

2. *Jens Olsen*, ohngefær 40 Aar, maadelig af Høide, sorte Øienbrynhaar, grov i Udtale og lad til Arbeide, hvorfor han har begyndt at løbe om i Landet for at betle, og er ellers gift for faa Aar siden og fra Hustru og iboende Hus undvogen«.

3. *Poul Poulsen*, »af Alder 20 Aar, af en maadelig Høide, noget smal i Ansigtet og kleinlig (daarlig) af Udtale, af brune Øienbryn, som fra sin Fader er undvegen«.

Disse tre Personer var undvegne fra Havrebjerg Sogn i Sælland. Skulde nogen kunne give Oplysning om dem, maa de anmelde det »hos Universitetets Ridefoged udi Roeskilde *Christian Tostrup*, og der blive med 10 Sletdaler (40 Kr.) til recompans (Erstatning) for deres Umage betalede«.

Endvidere efterlyses *Hans Hartvigsen*, som blev trolovet og siden undvigede fra sin Hustru, og var henimod 34 Aar, middelmaadig af Statur med et langagtigt, slet (glat) brunt Haar, noget hastig i sin Tale«. — De, som traf ham, skulde meddele det til deres Sognepræst, »hvilken da ufortrøden ville behage at give det tilkjende enten ved Posten eller anden Leilighed for Hr. *N. Ahrsleben*, Sognepræst for Kongsted«.

Endelig lader Hr. *Lars Judichær*, Provst i Hammer Herred og Sognepræst til Hammer og Lundby, efterlyse en Karl, *Hans Nielsen*, »henad 20 Aar gl., som tjente ham og bortløb om Natten mellem 2. og 3. Pintsedag Han var høi af Staur, havde et langt, brunagtigt Haar, bleeg i Ansigtet, klædt med hvid Trøie yderst og rød under. Han var Vorned til Hammer Præstegaard og havde ellers begaaet et Leiermaal, som mulig har været Aarsag til hans Undvigelse«.

Samme Søndag fremstilledes for Menigheden en grov, dog ventelig bodfærdig Synderinde ved Navn *Ellen Rasmusdatter*, der nu anden Gang har som de vildfarende Faar skeitet fra den rette Vei, gaaet paa den vilde og trange Sti og ved hendes grove og fremturende Horeris Synd løben vild fra Hjorden, saa at, endskjøndt hun vilde skjule denne Synd for Menneskene, saa kunde hun dog ikke dølge den for Gud, og derved let kunde blive et fortabt Faar og en forløren Pending. Men som hun nu i Dag indstiller sig for Guds Menighed, offentlig at afbede samme sin begangne Forseeelse hos Gud og Forargelse hos Menigheden, — saa ville Guds Børn alvorligen bede for hende, at Gud selv i Naade vil forarbeide en sand Omvendelse i hende, og fremdeles med sin gode Aand saaledes regjere hende, at hun ikke herefter skal falde i saadan eller anden grov Last og Guds Fortørnelse.«

Endelig opfordres Menigheden til at tegne sig for Bidrag til Amsforvalter og Eier af Gislingeegaard, *Jacob Jørgensen*, da han har »ved ulykkelig Ildebrand lidt stor Skade paa Gods og Formue«.

Man kan forstaa, at alle disse Meddelelser fra Prædikestolen i ikke ringe Grad bidrog til at forlænge Guds-tjenesten. Men i lige saa høi Grad bidrog de ganske vist til at gøre den underholdende, hvilket maaske nok kunde behøves.

Søndag d. 28. Juni var der atter en Synderinde, der havde forset sig mod det 6. Bud, og d. 12. Juli maatte *Niels Willumsen* staa aabent Skrifte for samme Forseelse. Gen-nem hele »Gudstjenestebogen« vender denne Synd stadig tilbage, og man faar det Indtryk, at Moralen i Brøndbyerne ikke har staaet paa noget særlig høit Trin. Der var ellers mange Sogne i den Tid, hvor der meget sjældent fødtes uægte Børn.

Søndag d. 15. November bekendtgjorde Præsten, at *Hans Michelsen Thim* for 5 Aar siden havde købt Næstved Bys store Veirmølle for 1900 Sletdaler og desuden kostet 8—900 Sletdaler paa den; men »i Mai Maaned mistede han udi sin Fraværelse ved en ulykkelig Ildebrand samme Mølle med det af ham indrettede Sigteværk og alt Kornet, saa at intet deraf blev reddet, men alt blev lagt i Aske. Og som han derover med 5 Børn er bragt i yderste Armod, har Hs. Kgl. Maj. allernaadigst bevilget, at han med denne Bog (her har sandsynligvis Præsten fremvist en Indsamlingsbog) maa lade besøge godt Folk i deres Huse baade i Købstæderne og paa Landet overalt i Sjællands Stift.« — Desuden havde Hs. Kgl. Maj. befaleet, at enhver, som vilde give noget, skulde skrive sit Navn i Bogen og Bidragets Størrelse.

Søndag d. 29. November fremstillede Præsten »en angergiven Synder, navnlig *Peder Pedersen*, der har været Guds hellige Ords og det højærværdige Sacramentes grove og formastelige Foragter, da han har holdt sig fra dem begge udi 3 Aars Tid, og lettelig derved kunde forspilde sin Salighed. Men som han nu finder sin Samvittigheds uroelighed at være stor, og han nu gruer og forskrækkes for Guds strenge Vede og den ævige Død og Fordømmelse —, saa indfinder han sig nu i Dag som et fortabt Faar i denne aandelige Faaresti, hvorfra han har længe løbet vild, og vil afbede denne hans grove Synd.«

1740.

Søndag d. 10. Januar giver Præsten først den sædvanlige astronomiske Oversigt: »Paa Onsdag staar Solen op

lidet over 1 Quarter til 9, og gaar ned næsten 3 Quarter til 4. Samme Dag faar vi fuld Maane om Aftenen Kl. halvgaaen 12. Samme Dag indfalder en Formørkelse i Maanen, som begynder om Aftenen lidet over 1 Quarter til 10, og bliver Maanen ganske formørket næsten halvgaaen Kl. 11, men begynder igen at lade sig se noget over Kl. 12. Og ender saa Formørkelsen lidet over 1 Quarter til 2.«

Dernæst meddeles, at Hs. Kgl. Maj. »allernaadigst har bevilget og tilladt Hans Højærværdighed Biskop *Ancher- sen* over Riiber Stift en Collect.... for at komme af den Vidtløftighed, som endnu hænger ved ham, siden den ham, ved den u-lykkelige Ildebrand i København tilføiede store og ubaadelige Skade, hvorved han kom i saa stor Uformuenhed, at han ikke kan gøre Rede og Rigtighed for sig.« — Ved den forrige Collect (til Mølleren i Næstved) fandtes det, »at unge Folk og Tyende næsten ikke havde givet noget«. Præsten mener derfor, at de nu »maa findes des villigere til at gøre godt, mens de kan og har Tid, da alle og enhver kan vente sin Betaling og Vederlæggelse af den almægtige Gud, som er alle Velgerningers rige Belønner«.

Søndag d. 3. April efterlyses »et Qvindmenneske, som Tirsdagen d. 8. Marts har henlagt et levende Dregebarn i Sneen ved Veien nærvæd Friederiksberg Slot, som synes at være 1 a 2 Aar gammel, klædt i en Kattuns Hue og Kyse, en rød filtes Trøie, et rødt Skørt, et grønt Forklæde, et Par blaa Hoser og to u-mage Sko. Paa Brystet er heftet en Seddel at Barnets Navn er *Jens* og Faderen gamle *Jens Jensen*. Hvilket Barn nu er indsat hos en Slagter i Friederiksberg By, navnlig *Friederich Jacobsen*. Hvo som herom kan give nogen Efterretning, enten hvor Barnet savnes eller véd nogen Oplysning derom, vilde anmelde det i Regiments-Skriverstuen i Brønshøj. Saa vidt er ellers udsporet, at de har været 2de Kvindfolk i Følge, da Barnet blev henlagt, kommende fra Slottet. Den ene, der har lagt Barnet, var klædt i Kattuns Kaabe, violet Skørt, blaastribet Forklæde, liden af Statur, ung og meget rødøiet.«

Palmesøndag d. 10. April meddeler Præsten, at Ungdommen »Tid efter anden udebliver til Høitiderne, og ikke lader sig indfinde med deres Gave og Offer, som de efter Guds og Kongens Lov er pligtige at yde mig og Degnen«. De undskylder sig med, at da deres Forældre og »Mad-Fædre og Mad-Mødre« selv er i Kirke, saa kan de ikke forlade Huset. — I den Anledning meddeler Præsten, at han og Degnen er villig til at modtage Ungdommens Offer *anden* Paaskedag, »hvilket synes at være til deres desto større Beqvemmelighed«.

Dernæst advares alle og enhver, »fornemmelig Ungdommen og helst de, som sidder paa Pulpituret, at de altid, særdeles paa de store Høitider, helst naar der offres, entholder sig fra Hvidsken, Grinen, større Larmen og anden Uskikkelighed, som hidtil er gaaet i Svang«.

Endelig bekendtgøres det, at der er sluttet en Tractat mellem Danmark og Sverige, som gaar ud paa, »at alle Desertører af begge Landes Arméer og Trouper til Lands og til Søs, samt alle Misdædere og Overløbere . . . skal strax arresteres, extraderes og udleveres.« Overløberne fra Danmark til Sverige skal udleveres i Helsingborg, de fra Sverige til Danmark i Helsingør.

Anden Paaskedag d. 18. April erfarer vi, at der den paafølgende Søndag, efter Hs. Maj. Kongens Befaling, vil blive ombaaret en Tavle til Fordel for »den Evangelisk-Lutherske Kirke i Utrecht i Holland, som er ganske forfalden og skal paany igen opbygges.« — »Vel er det saa«, siger Præsten, »at en Del i Menigheden kunde besvære sig over, at det kommer saa tit paa, saa at de maa blive kjede deraf.« Men han minder om Paulus' Ord: Lader os ikke blive trætte og kjede af at gjøre godt.«

Søndag d. 22. Mai bebudes atter en Indsamling. Denne Gang gælder det »Hans Olsen af Holbæk for erlidte Søgskade af Dato 7. Juli 1739, da han, ved et ham tilhørende Fartøj fra Holbæk til Norge strandede om Natten udi et forfærdelig haardt Veir og Snefog, indehavende 300 Tønder Mælk og Korn, saa at han med Skibsfolkene næppe fik reddet Livet, men ikke det ringeste berget af Ladningen, hvorudover han med Hustru og 4 umyndige Børn udi største Armod og Elendighed er geraaden.«

Søndag d. 10. Juli efterlyses en Skræder-Svend *Christen Dreyer* fra Ubye i Arts Herred, »som var trolovet med en Skræder-Enke i Kjelleklinte, men som ikke vilde lade det begyndte Ægteskab komme til Fuldkommenhed, men er undvigen fra sin trolovede Quinde. Han er maaelig af Statur, trind og bleg i Ansigtet, bruger Paryk, gaar i gule Klæder og er meget ingetaagen og stille.« — Endvidere efterlyses en Husmand fra Boeslunde, som er rømt fra Kone og Børn »udi yderste Armod«. Han har »en fuldkommen stor Næse, er lavpandet og rødladen af Ansigt«. — En Bonde i Bloustrød efterlyser sin Hustru, som er rømt fra ham d. 1. Juni 1739 — altsaa for et Aar siden. Hun er »langagtig i Ansigtet, trindbened, har et langt, stort Haar, sorte Øjenbryn og en liden Vorte paa den venstre Kind, og er temmelig blufærdig af Udsigt. Hun gik bort i et grønt filtes Skørt og en grøn Vadmels Trøje.« Manden lover 4 Rdl. til den, der kan skaffe hende hjem.

1741.

Nytaarsdag kunde Præsten overraske sine Tilhørere med den Meddelelse, at der om Aftenen blev Maaneformørkelse. »Den begynder Kl. 11, er størst Kl. halvgaaen 1, da noget over Halvdelen af Maanen er formørket, og ender henimod Kl. 2.«

Søndag d. 29. Januar meddeles det, at Hs. Kgl. Maj. har tilladt, at der overalt i Sjælland baade i Købstæder og paa Landet — undtagen i København — »sættes et Bækken for alle Kirke-Dørene« for at samle Bidrag til Borger og Skipper i København *Oluf Poulsen Trundhjem*, »der er nu 77 Aar gammel«. Han har nemlig lidt stor Søgskade, idet han »4 Gange har mistet Skib og Gods, og derover sat i saa yderlig og ynkværdig en Tilstand, at han med Hustru og Børn maa næsten crepere«. — Præsten gør opmærksom paa, at Bidragyderne »kan vente sig Løn af den naadige Gud — om ikke nu, saa dog i de Retfærdiges Opstandelse«.

Søndag d. 12. Februar faar vi at vide, at Hs. Kgl. Maj. allernaadigst har erfaret, at der blandt mange gamle og gifte Folk hersker stor Vankundighed. Grunden hertil formodes at være den, »at de bliver ikke tilstede, medens Catechisationen varer«. Derfor har Hs. Kgl. Maj. allernaadigst befaleet, at hele Menigheden skal blive i Kirken under Catechisationen »undtagen de Svangre og Frugtsommelige, de Skrøbelige og de, som har ret ondt«. — Dernæst er befaleet, »paa det Menighederne ikke for længe skal opholdes, at der maa ikke prædikes over een Time og catechiseres over en halv Time«. — Naar Prædiken er forbi, formaner de Unge til »strax at forføie sig ud af Stolene« og stille sig op »Mandkønnet ved Mandfolke-Stolene og Kvindekønnet ved Kvindfolk-Stolene«. De, som sidder paa Pulpituret, skal strax forføie sig ned og søge deres Plads, »for at man ikke, som hidtil er sket, skal varte og bie efter dem, og derved ske Sinkelse og Ophold i Tjenestens Forretning«. Endvidere befales, »at Kirke-Dørene under Catechisationen holdes tillukte«, og Degnen, Skoleholderen og Medhjælperne skal passe paa, at ingen gaar ud mellem Prædiken og Catechisation, »saafremt de ikke agter derfor tilbørligen at vorde straffede«.

Søndag d. 7. Mai meddeler Præsten: »Ellers fremstiller sig her i Dag tvende bedrøvede, beængstede og hjerteklemte Mennesker, navnlig *Peder Jensen* og hans Hustru *Maren Nilausdatter*, hvilke, endskjøndt de ere forvissede om, at deres Samvittighed skal ikke fordømme dem, at de videndes og med fri Vilje og Forsæt haver dræbt, druk-

net eller paa nogen anden Maade omkommet deres Barn, saa dog, da det er sket formedelst deres Uagtsomhed og Uforsigtighed, fremkommer de som bodfærdige Syndere, at afbede denne store Feil og Forseelse hos den naadige Gud, saa og at anmode denne Guds Menighed, at de ikke ville tage deraf ringeste Anstød og Forargels, men langt hellere indfalde til Gud med inderlig Bøn og Paakaldelse, at de Been maatte nu ved Guds Sendebuds Trøst og Husvælselse blive lette og glade, som hidtil af Sorg og Hjertes-Urolighed har været tunge, ængstelige og sønderknuste«.

Søndag d. 3. September gives Menigheden tilkende, »at Hs. Kgl. Maj. allernaadigst af christelig Omsorg har befalet, at Jagten, som ellers pleier at tage sin Begyndelse d 24. August, skal nu, paa det at den velsignede Sæd kan vel worde indhøstet, og ei af onde Mennesker og umælende Creature nedtrædes og opædes, ei begynder før 14 Dage efter d. 24. August og udsættes til 7. September«.

Samme Dag efterlyses en Kvinde *Trune Nielsdatter*, som er rømt fra sin Mand i Finderup Sogn St. Hansaften, efterladende sig et Barn paa 3 Aar og et paa et halvt Aar. »Hun er 30 Aar, stumpnæset, bleg af Ansigt, tung og vrikker i sin Gang og har kun ét Bryst at give Die med.«

Søndag d. 10. December efterlyses en undvegen Slave ved Navn *Lars Sørensen*. Ved sin Undvigelse var han »indsmedet i 3 Jern-Skiner, omkring Halsen, om Livet og om det ene Ben, hvilke ved stærke Kjæder vare tilsammen fastgjorte. For mangfoldige Indbrydelser og Tyveris Skyld er han to Gange kagstrøgen og har faaet Brændmærke baade paa Ryggen og i Panden. Foruden at han i dette Aars Begyndelse var udbrudt af Fængslet i Esrom, og med sig tog et Kvinde-Menneske, som for Børne-Drab sammesteds var arresteret, er dette og at erindre, at samme undvigte Lars Sørensen siden 1740, da han første Gang af Slaveriet echappered, og indtil han for sit Tyveri paa Esrom blev fængslet, at han da løb omkring paa Landet saa med Knappenaaler og Baand og saa med andet Kram af Kniver, Skospænder og deslige, og gik sommetider om i Kvindfolke-Habit.

Paa det han nu kan hindres fra at gøre mere ondt, ville da enhver nøie efterforske ham, og hvo ham maatte forekomme hannem paagribe og i Castellet indlevere.«

1742.

Søndag d. 4. November oplæste Præsten en Skrivelse fra Biskop *Hersleb* med Opfordring til Menigheden om at

give Bidrag til at afhjælpe »den svære Hungers-Nød i Norge«. — Biskoppen skriver, at »der er en Nød saa stor, som ei før af nogen levende Mand kan erindres i Norge, efterdi endog de Norskes sædvanlige Tilflugt at male Fyrre-Bark til Mel for at opholde Livet nu har feilet, idet Fyrre-Bark ikke til den Mængde har været at faa, og Fyrre-Mel har kostet 3-dobbelt mod den Pris, andet godt Mel pleiede at koste. Men de fleste har maattet tørre Halm, knuse og male den, sanke Ben op paa Marken af døde Aadsler, tørre, støde og male dem; grave Rødder af Jorden for at æde raa. Børn er fundne paa den døde Moders Bryst at die, Forældre, for ei at se deres Børn at dø, have forladt dem og gaaet paa én Vei og lade Børnene gaa en anden, saa der løbe Børn omkring, som ei selv vide, hvor de høre hjemme.«

Det oplyses endvidere, »at Græsset ved en ny og usædvanlig Plage af et Slags Orme er fortæret, saa at deres Creature og Heste paa mange Steder er ganske ødelagte«. Kongen — som selv har tegnet sig for et Bidrag af 3000 Rdl. — har nu befalet, at der over hele Danmark skal ombæres Omgangs-Bøger af Degnene og Skoleholderne i hvert Sogn, og for at opmuntre Folk til at give meddeles det, at »Hs. Kgl. Maj. vil selv efterse hver en Omgangs-Bog og deraf erfare hans Undersaatters Hjertelaug og Kærlighed mod deres betrængte nødlidende Næste og Jevn-Kristen«.

Søndag d. 9. December er der atter to »bedrøvede og beængstede« Forældre, der fremstiller sig, nemlig *Niels Pedersen* og *Karen Larsdatter*. Næstafvigte Høst blev nemlig deres Barn funden død i en Hølade. Og skjøndt de i deres Samvittighed er forvissede om, at de ikke har dræbt Barnet, saa er Ulykken dog sket »formedelst deres Uagtsomhed og Skødesløshed, at de ikke, som Forældres Pligt er, har haft Opsigt med Barnet, og da det savnedes af Børneflokken ikke har spurgt og søgt efter det«. Derfor »fremkomme de nu som bodfædige Syndere, at afbede denne store Feil og Forseelse hos Gud og at anmode denne Guds Menighed om, at de deraf ikke vil tage sig ringeste Anstød og Forargelse o. s.v.«

1743.

Søndag d. 5. Mai erindres Menigheden om, at næste Fredag »indfalder den almindelige store Faste- og Bededag«. Derfor bør »Kongelig Majestæts Forordning efterleves, at naar der Aftenen tilforn ringes med Bede- og

Freds-Klokken, enhver da begiver sig fra Marken hjemad, og opholder fra al Trældoms Arbeide, og derimod indfalder til Gud med inderlig Bøn og Paakaldelse om Naade og Syndernes Forladelse, og derpaa ved en sand og alvorlig Pønitentse forekommer Gud i sin Vrede, at han i Naade vil afvende adskillige Lande-Plager, som vi med vore mange og mange Slags Synder har fortjent, og det for Jesu Christi Skyld«.

Samme Dag fremstiller sig »et skrøbeligt Menneske — dog formodentlig en bodfærdig Synderinde, navnlig *Kirsten Clemensdatter*, der i langsommelig Tid har anstillet sig som et vildfarende, ja et fortabt Faar, og ganske foragtet Guds Naades Middeler, hvorved han fører Menneskene til Salighed, nemlig det hellige Guds Ord og det høi-værdige Alterens Sacramente, hvorved hun lettelig, om hun var beven henrykt i sine Synder, kunde forspilde sin Salighed og blive Djævelen tildelt i Helvedes Pøl og Pine. — Men som hun nu finder hendes Samvittigheds Urolighed at være stor, og hun gruer og forskrækkes for Guds strenge Vrede og den evige Død og Fordømmelse, — saa efter at hun længe har løbet vild, indfinder hun sig i Dag i denne aandelige Faaresti for at afbede denne hendes grove Synd, hvormed hun har fortørnet sin Gud og forarget Guds Menighed.«

Søndag d. 11. August efterlyses »2de Quindes-Personer, der er udbrudte og undvegne af deres Arrest Natten mellem den 16. og 17. Juli. Den førstes Navn er *Karen Hansdatter*, som er Døds-Dom undergiven. Hun er lav af Statur, hvidladen i Ansigtet, hvide Øienbryn, ohngefær 20 Aar gl. Hun havde den Tid en rød Cattuns Trøje, et blaa-tribet Skørt, en rødtribet Cattuns Kaabe, træhælede Sko, et hvidt Forklæde og en Cattuns Hue og en slet Hat paa Hovedet.

Den anden, som var arresteret for Tyveri, hedder *Anna Margrethe Nielsdatter*, er middelmaadig af Statur, trind og rundladen i Ansigtet, og derhos noget koparret, har en tyk og buttet Næse og noget brunagtige Øjne; hun læsper noget, naar hun taler; hun havde en Cattuns Hue, en rødtribet Vær-Garns Trøje og Skørt, blaa Hoser og Træsko paa og er ohngefær 30 Aar. — Hvo der kan bringe disse tvende Delinquenter igen, helst den første, over hvilken Dødsdom er gaaen, loves 10 Rdl. for Umagen af Høi-ædle og Velbaarne Hr. Obristleutenant *Beenfeldt* til Jomfruens-Egede og Lystrup.«

1744 d. 7. September fremstilles en bodfærdig Synder,

som »ved Overilelse af stærk Drik har syndet mod det 3die Bud, da han ikke har holdet Guds Ord i saa høi Agt og Ære, som han burde«.

Formodentlig har der ved alle Kirker været saadanne »Gudstjenestebøger«, men de fleste er vistnok gaaet tabt. De maa have indeholdt mange interessante Oplysninger om hine Tidens kirkelige og borgerlige Liv.

Henning Jensen.